

رابطه مباحث آیات الاحکام با جهت گیری مذهبی و سرمایه روان شناختی در دانش آموزان

بهنام بهاری اودلو^۱، فرهاد ادیسی^۲، محمد حسین صائینی^۳ و حسین مرادی^۴

چکیده

هدف پژوهش حاضر بررسی ارتباط بین پایبندی به احکام بودن، جهت گیری مذهبی و سرمایه روان شناختی در میان دانش آموزان بود. جامعه آماری دانش آموزان دختر و پسر آموزشکده سمای دانشگاه آزاد اسلامی واحد اردبیل در سال تحصیلی ۹۷-۹۸ بود. نمونه پژوهش تعداد ۵۰ نفر دختر و پسر به سهم برابر که به شیوه نمونه گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای انتخاب شدند، افراد نمونه پرسشنامه‌های عامل به احکام، سرمایه روان شناختی لوتانز و پرسشنامه جهت گیری مذهبی آلپورت را تکمیل کردند. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد. بر اساس ضرایب همبستگی عامل به احکام به استثنای جهت گیری مذهبی درونی با مؤلفه‌های مربوط به سلامت روان شناختی و جهت-گیری مذهبی بیرونی رابطه مثبت و معنادار داشت، جهت گیری مذهبی بیرونی با عامل به احکام و کل مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان شناختی رابطه مثبت و معنادار داشت. بر اساس نتایج رگرسیون چندگانه همه مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان شناختی دارای تأثیر مثبت و معنادار بر پایبندی به احکام بودند و در آن میان مؤلفه‌های اول و سوم به ترتیب بالاترین ضرایب مثبت را به خود اختصاص داده بودند.

واژه‌های کلیدی: مباحث آیات الاحکام، جهت گیری مذهبی، سرمایه روان شناختی.

۱. گروه علوم قرآن و حدیث واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۲. نویسنده رابط: دانشیار گروه علوم قرآن و حدیث واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران.
(Bahariodlo@gmail.com)

۳. گروه علوم قرآن و حدیث واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

۴. گروه علوم قرآن و حدیث واحد زنجان، دانشگاه آزاد اسلامی، زنجان، ایران

تاریخ دریافت مقاله: ۱۳۹۸/۰۲/۲۴

تاریخ پذیرش مقاله: ۱۳۹۸/۰۸/۲۰

مقدمه

یکی از زمینه‌هایی که در دهه‌های اخیر در حوزه روان‌شناسی شکل گرفت، ظهور رویکرد روان‌شناسی مثبت‌نگر بود که موجب تحولات قابل ملاحظه و پژوهش‌های نافذ و مؤثری در زمینه‌های مختلف رفتاری و همچنین در پیشرفت تحصیلی گردید. روان‌شناسی مثبت‌نگر مطالعه علمی تجربه‌ها و صفات فردی مثبت و نهادهایی است که رشد این ویژگی‌ها را تسهیل می‌کنند. روان‌شناسی مثبت-نگر با توجه به این که به آسایش روانی و کارکرد بهینه می‌پردازد در بدو امر شاید یک پیوستار از روان‌شناسی بالینی یا بخشی از آن باشد، اما بر طبق این دیدگاه افرادی که فشارهای روان‌شناختی را تحمل می‌کنند در زندگی به دنبال امری به مراتب بیشتر از تسکین از درد و رنج هستند و این افراد در پی خشنودی بیشتر، لذت و رضایت‌مندی بیشتری هستند تا صرف کم کردن غم و نگرانی، این افراد زندگی معناداری داشته و دارای هدف هستند، یکی از مفاهیم مهم روان‌شناسی مثبت‌نگر که در سال‌های اخیر در حوزه رفتار سازمانی مورد توجه قرار گرفته و اخیراً هم وارد مطالعات آموزشی شده است، مفهوم سرمایه روان‌شناختی^۱ است (لوتانز، آویلو، آوی و نورمن، ۲۰۰۷). سرمایه روان‌شناختی که نسل سوم سرمایه‌های انسانی و اجتماعی است، مفهوم جدیدی است که به تازگی در رفتار سازمانی مثبت معرفی شده است (حسین پور و عزیزاده، ۱۳۹۱). یک حالت روان‌شناختی مثبت و رویکرد واقع‌گرا و انعطاف‌پذیر نسبت به زندگی است که از چهار سازه امید، خوشبینی، تاب‌آوری و خودکارآمدی تشکیل می‌شود و هر کدام از آن‌ها به عنوان یک ظرفیت روان‌شناختی مثبت در نظر گرفته می‌شوند، دارای مقیاس اندازه‌گیری معتبر بوده و مبتنی بر نظریه و تحقیق است، وابسته به حالت بوده، قابلیت رشد دارد و به طور چشمگیری با پیامدهای عملکردی ارتباط دارد (لوتانز و همکاران، ۲۰۰۷). همچنین برخوردار بودن از سرمایه روان‌شناختی افراد را قادر می‌سازد تا علاوه بر مقابله‌ی بهتر در برابر موقعیت‌های استرس‌زا، کمتر دچار تنش شده، در برابر

1 . psychological capital

2 . Luthans, Avolio, Avey & Norman

مشکلات از توان بالایی برخوردار باشند، به دیدگاه روشنی در مورد خود برسند و کمتر تحت تأثیر وقایع روزانه قرار بگیرند، لذا این گونه افراد دارای سلامت روان شناختی بالاتری نیز هستند (روبینز، واترز، ساککیوپه و میل^۱، ۱۹۹۸؛ به نقل از نریمانی، محمدزاده، امیدوار و امیدوار، ۱۳۹۳). تاریخ بشریت نشان داده است که انسان دین ورز قدمتی دیرینه دارد. آن چنان که از مطالعات باستان شناسی و انسان شناسی از اعصار دور بر می آید، مذهب به عنوان جزء لاینفک زندگی بشری در تمامی اعصار بوده است. ویل دورانت^۲ معتقد است دین به اندازه ای غنی و فراگیر و پیچیده است که جنبه های مختلف و متفاوت آن برای دیدگاه ها و نگرش های مختلف به گونه ای متفاوت جلوه می کند. اما آن چه که مهم است این که هیچ دوره ای از تاریخ بشر خالی از اعتقادات دینی نبوده است (خداپناهی و خاکساربلداجی، ۱۳۸۴). می توان اظهار داشت که دین داری آگاهانه و گرایشات مذهبی تأثیر به سزایی بر جنبه های گوناگون رفتار فردی و اجتماعی جامعه، به ویژه نسل جوان دارد. البته توجه زیادی که امروزه به رفتارهای نابهنجار اخلاقی یا خلاف شرع و بزهکارانه جوانان معطوف می شود و نیز سیاست های پیشگیرانه یا تنبیهی که به طور ضربتی اتخاذ می گردد، می تواند تا حدودی مبین نگرانی از این واقعیت باشد که تلاش ها و فعالیت های بیش از دو دهه مدیران و مسئولان در انتقال باورها، ارزش ها و هنجارهای دینی به نسل جوان، با نوعی عدم موفقیت و ناکامی روبرو شده است (سرمدی، ۱۳۸۵).

در زبان اوستایی ایران باستان «دین» به معنای شریعت و مذهب بوده است و پیروان دین خود را «به دینان» می خواندند (حجتی، ۱۳۶۸). همچنین به معنای پاداش، آیین پرستش خداوند تعالی، رسم و قانون، قهر و مسلط شدن آمده است (شعرانی، ۱۳۵۵). در قرآن کریم هم که لفظ «دین» حدود ۹۰ بار به کار رفته، بدین معانی است: جزاء و حساب، کیش و شریعت، دین اسلام، رسم و قانون، حکم و فرمان، دعا و عبادت، آیین یگانه پرستی (سرمدی، ۱۳۸۰). از دین تعریفی که مورد اتفاق همه محققان باشد، وجود ندارد؛ به گونه ای که برخی دانشمندان از «برج بابل تعاریف دین» سخن به میان می آورند

1 . Robbins, Millet, Caccioppe & Waters

2 . Will Durant

(ویلیم^۱، ۱۹۹۸). مروری بر آثار دانشمندان مسلمان نشان می‌دهد که اکثر قریب به اتفاق ایشان (برخلاف دانشمندان غربی) تعریف واحدی از دین را مدنظر قرار داده‌اند (تعریف سنتی از دین). علمای دین برخلاف دانشمندان علوم اجتماعی و فیلسوفان دین، تعریف خود را متوجه کلیه ادیان نموده و دایره تعریف خود را به دین اسلام محدود کرده‌اند؛ برای مثال، استاد مطهری منظورش از دین اسلام، کلیه ادیان الهی از آدم تا خاتم است، چون بنابه استدلالی درون دینی، که متکی بر آیات قرآن کریم است، دین الهی در نزد خداوند یکی بیش نیست. و آن همانا دین اسلام است (مطهری، ۱۳۶۲). علامه طباطبایی دین را مجموعه عقاید و یک سلسله دستورهای عملی و اخلاقی می‌داند که پیامبران از طرف خداوند برای راهنمایی و هدایت بشر آورده‌اند (طباطبایی، ۱۳۶۲). در تعریفی دیگر، دین اعتقاد به آفریننده‌ای برای جهان و انسان و دستورات عمل مناسب با این عقاید است (مصباح یزدی، ۱۳۶۸). شاید بتوان گفت دین‌داری اعتقاد به وجودی متعالی است که وعده فرارسیدن زندگی پس از مرگ را می‌دهد و به ما فرمان می‌دهد در این دنیا به شیوه اخلاقی رفتار کنیم (گیدنز، ۱۹۹۷؛ ترجمه‌ی صبور، ۱۳۷۸). دین به مثابه عمیق‌ترین منبعی است که موجودیت انسان در آن پرورش یافته و تمام ابعاد آن از جمله وحدت انسان با خداوند به آن وابسته است. بنا به گفته کارلایل، دین هر فرد واقعیت وجودی هر انسانی را مشخص می‌کند و بر جنبه‌های هویت ملی او نیز تأثیر می‌گذارد. اعتقادات مذهبی با سرنوشت انسان پیوند می‌خورند و جوشش‌های این عقاید در قلب انسان، اصول دیگر زندگی انسان را عمیقاً تحت تأثیر قرار می‌دهند (یوآخیم^۲، ۲۰۰۱). آلپورت^۳ (۱۹۵۰)، مذهب را به عنوان فلسفه وحدت بخش زندگی توصیف می‌کند و آن را یکی از عوامل بالقوه مهم برای سلامت روان دانسته، او معتقد است نظام ارزشی مذهبی، بهترین زمینه را برای یک شخصیت سالم آماده می‌کند. اما به این نکته نیز توجه دارد که این طور نیست که تمامی افرادی که ادعای مذهبی بودن دارند، دارای شخصیت سالم هستند. از دیدگاه آلپورت (۱۹۵۰)، این جهت‌گیری به دو صورت جهت‌گیری مذهبی درونی و

1. Vilim
2. Joachim
3. Allport

جهت گیری مذهبی بیرونی است. جهت گیری مذهبی درونی، مذهبی فراگیر، دارای اصولی سازمان یافته و درونی شده است که خود غایت و هدف است نه وسیله‌ای برای رسیدن به هدف. شخصی که جهت گیری مذهبی درونی دارد با مذهبش زندگی می‌کند و مذهبش با شخصیتش یکی می‌شود. شخصی که جهت گیری مذهبی بیرونی دارد، مذهب با شخصیت و زندگی‌اش تلفیق نشده است؛ برای او مذهب وسیله‌ای است که برای ارضای نیازهای فردی از قبیل مقام و امنیت مورد استفاده قرار می‌گیرد (خوانین زاده، اژه‌ای و مظاهری، ۱۳۸۴). مذهب یک سیستم اطلاعاتی است که برای زندگی هدفمند اطلاعات و دانش فراهم می‌کند. مذهب به عنوان نظام اعتقادی سازمان یافته همراه با مجموعه‌ای از آیین‌ها و اعمال تعریف شده است که تعیین‌کننده شیوه پاسخ‌دهی افراد به تجارب زندگی است (زولینگ، وارد و هورن، ۲۰۰۶). مذهب شامل کیفیاتی است که به بافت مذهبی - سنتی فرد اشاره دارد (کلی، ۲۰۰۸). با این وجود، این تحقیق با هدف تعیین رابطه بین اهمیت دادن به خواندن نماز با جهت گیری مذهبی و سرمایه روان‌شناختی در دانش‌آموزان دبیرستان‌های پسرانه و دخترانه آموزش‌دیده سما انجام شده است.

روش

با توجه به ماهیت موضوع و اهداف مقاله که بررسی رابطه جهت گیری مذهبی و سرمایه روان‌شناختی با پابندی به احکام دانش‌آموزان در آیات الاحکام بود، از روش تحقیق حاضر توصیفی از نوع همبستگی استفاده شده است.

جامعه، نمونه و روش نمونه گیری: جامعه آماری در این پژوهش کلیه دانش‌آموزان دختر و پسر مقطع دبیرستان سما اردبیل بود. با استفاده از جدول مورگان و با $n=0/05$ نمونه آماری به تعداد ۵۰ نفر از دانش‌آموزان دختر دبیرستان سما، به روش نمونه‌گیری خوشه‌ای دو مرحله‌ای انتخاب شدند. با استفاده از این روش، ابتدا به دو خوشه‌ای اصلی (دو جنس) تقسیم شد. در مرحله دوم، از تعداد ۲۵

1 . Zulling, Ward & Horn

2 . Kelley

نفر در هر جنس به صورت تصادفی انتخاب شدند و همه دانش‌آموزان منتخب مورد مطالعه قرار گرفتند. جهت جمع‌آوری داده‌ها از ابزارهای ذیل استفاده شد:

پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت: پرسشنامه جهت‌گیری مذهبی آلپورت، شامل ۲۱ جمله است که به آزمودنی ارائه می‌شود و بعد از اطمینان بخشیدن به وی در حفظ امانت داری پاسخ‌های ارائه شده از طرف آزمودنی، از او خواسته می‌شود با کمال صداقت، احساس و نگرش خود به هر یک از عبارات را با علامت زدن و انتخاب یکی از گزینه‌ها مشخص نماید. سوالات آزمون دارای چهار گزینه: الف) کاملاً مخالفم، ب) تقریباً مخالفم، ج) تقریباً موافقم، د) کاملاً موافقم است، بر همین اساس این پرسشنامه بر اساس یک مقیاس چهار درجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۴ نمره‌گذاری می‌شود. این پرسشنامه نقطه برش ندارد و هرچه آزمودنی‌ها در مقیاس‌های مورد بررسی نمرات بیشتری به دست آورند بیشتر دارای آن صفت هستند. آزمون محدودیت زمانی ندارد و به صورت گروهی اجرا می‌شود، همچنین این پرسشنامه محدودیت سنی ندارد و از ۱۶ سالگی به بالا قابلیت اجرا دارد. این آزمون در سال ۱۳۷۷ در ایران ترجمه و هنجاریابی شده که اعتبار و روایی آن توسط جان بزرگی (۱۳۷۷) به دست آمده است. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۷۱ و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۴ است. در این مقیاس، گزینه‌های عبارات ۱ تا ۱۲ جهت‌گیری مذهبی بیرونی و عبارات ۱۳ تا ۲۱ جهت‌گیری مذهبی درونی را می‌سنجند. آلپورت و راس در سال ۱۹۶۷ این مقیاس را برای سنجش جهت‌گیری‌های مذهبی درونی و بیرونی تهیه کردند، در مطالعات اولیه‌ای که صورت گرفت، مشاهده شد که همبستگی جهت‌گیری بیرونی و درونی ۰/۲۱ است.

مقیاس سرمایه روان‌شناختی لوتانز (۲۰۰۷): برای بررسی روایی همگرایی مقیاس ساخته شده از این پرسشنامه استفاده شد. این پرسشنامه از مقادیر استاندارد شده که به طور وسیعی برای ساختارهایی که امید، تاب‌آوری، خوشبینی و خودکارآمدی را می‌سنجند مورد استفاده قرار گرفته است و قابلیت اعتبار و پایایی این خرده‌مقیاس‌ها نیز اثبات شده است. این پرسشنامه شامل ۲۴ سؤال است که هر خرده‌مقیاس شامل ۶ گویه‌هاست و آزمودنی به هر گویه در مقیاس ۶ درجه‌ای (کاملاً

مخالفم تا کاملاً موافقم) لیکرت پاسخ میدهد. نسبت خبی دو این آزمون برابر با ۲۴/۶ است و آماره‌های CFI، RMSEA در این مدل به ساخت و رواسازی مقیاس سرمایه روان‌شناختی به ترتیب ۰/۹۷ و ۰/۰۸ هستند (لوتانز و اولیو، ۲۰۰۷). لوتانز و همکارانش پایایی پرسشنامه را بالای ۹۰٪ گزارش کرده‌اند.

پرسشنامه عامل به احکام (پایبندی به احکام): پرسشنامه التزام عملی به اعتقادات اسلامی مقیاس خودسنجی التزام عملی به اعتقادات اسلامی برای اندازه گیری رفتارهای دینی نوجوانان و جوانان مسلمان تدوین شده است. در انتخاب جملات این مقیاس، آن دسته از اعمال و رفتارهای دینی که انجام آن‌ها از یک جوان مسلمان انتظار می‌رود، در کانون توجه قرار گرفته است شامل ۲۵ جمله شامل نماز، روزه، وضو، امر به معروف و نهی از منکر و... است که به آزمودنی ارائه می‌شود و بعد از اطمینان بخشیدن به وی در حفظ امانت‌داری پاسخ‌های ارائه شده از طرف آزمودنی، از او خواسته می‌شود با کمال صداقت، احساس و نگرش خود به هر یک از عبارات را با علامت زدن و انتخاب یکی از گزینه‌ها مشخص نماید. سوالات آزمون دارای پنج گزینه: الف) هیچ، ب) کمی، ج) تا حدودی، د) زیاد، ه) خیلی زیاد است، بر همین اساس این پرسشنامه بر اساس یک مقیاس پنج درجه‌ای لیکرت از ۱ تا ۵ نمره گذاری می‌شود. هر چه آزمودنی‌ها در مقیاس‌های مورد بررسی نمرات بیشتری به دست آورند بیشتر دارای آن صفت هستند. همسانی درونی آن با استفاده از آلفای کرونباخ ۰/۸۲۱ و پایایی بازآزمایی آن ۰/۷۲ بود.

داده‌های جمع‌آوری شده پس از ورود به محیط نرم افزار SPSS22 و پردازش به صورت زیر تحلیل شدند. برای تحلیل داده‌های به دست آمده از آزمون‌های ضریب همبستگی پیرسون و تحلیل رگرسیون استفاده شد.

نتایج

نتایج نشان داد عامل به احکام به عبارتی پایبندی به احکام به استثنای جهت گیری مذهبی درونی با

مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان‌شناختی و درگیری مذهبی بیرونی رابطه مثبت و معنادار داشت، جهت‌گیری مذهبی بیرونی به استثناء جهت‌گیری مذهبی درونی با عامل به احکام و کل مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان‌شناختی رابطه مثبت و معنادار داشت. نتایج نشان داد جهت‌گیری مذهبی درونی با احکام و نیز مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان‌شناختی و نیز جهت‌گیری درونی رابطه معناداری نداشت. به استثنای مؤلفه اول با مؤلفه دوم، سرمایه روان‌شناختی ارتباطی بین سایر مؤلفه‌ها با یکدیگر مثبت و معنادار بود (جدول ۱).

جدول ۱. ضرایب همبستگی بین عامل به احکام و مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی و جهت‌گیری مذهبی

پارامترها	عامل به احکام	مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی				جهت‌گیری مذهبی
		اول	دوم	سوم	چهارم	
مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی	عامل به احکام	۱				
	اول	۰/۸۲۸**				
	دوم	۰/۲۷۲	۰/۶۶۱**			
	سوم	۰/۸۰۷**	۰/۵۴۷**	۱		
جهت‌گیری مذهبی	چهارم	۰/۷۳۰**	۰/۳۹۵**	۰/۴۱۸**	۰/۵۵۹**	۱
	بیرونی	۰/۸۴۲**	۰/۶۴۱**	۰/۴۸۶**	۰/۷۷۵**	۰/۷۷۸**
درونی	۰/۲۱۰	۰/۱۵۰	۰/۱۴۴	۰/۲۳۳	۰/۱۳۹	۰/۲۰۹

** معناداری در سطح احتمال ۱٪ را نشان می‌دهد.

در بررسی ارتباط بین عامل به احکام (پایبندی به احکام) با مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان‌شناختی از طریق رگرسیون چندگانه، که در آن عامل به احکام به عنوان متغیر ملاک و مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی به عنوان متغیرهای مستقل نتایج نشان داد بیش از ۹۹ درصد تغییرات عامل به احکام تحت تأثیر سرمایه روان‌شناختی بوده است ($R^2=0/99$) و نیز ضریب همبستگی چندگانه بین متغیرهای مستقل (مؤلفه‌های سرمایه روان‌شناختی) با عامل به احکام مثبت و معنادار بود ($0/99$). (جدول ۲). براساس مدل رگرسیون حاصل هر چهار مؤلفه مربوط به سرمایه روان‌شناختی بر

عامل به احکام تأثیر مثبت و معنادار داشت، و در این میان مؤلفه‌های اول و سوم به ترتیب بالاترین ضریب مثبت را به خود اختصاص داده بودند، نتایج آزمون تحلیل واریانس و نیز آزمون t معناداری همه ضرایب رگرسیون برآوردی را با حدود اطمینان ۹۹ درصد تأیید نمودند ($p=0/001$) (جدول ۳ و ۴).

جدول ۲. ضرایب همبستگی، تبیین و تبیین تصحیح شده مدل رگرسیونی حاصل

مدل	R	R2	R سازگار شده	SE
۱	۰/۹۹۸	۰/۹۹۵	۰/۹۹۵	۱/۰۸

جدول ۳. نتایج تجزیه واریانس رگرسیون برآوردی

مدل	SS	df	MS	F	p
رگرسیون	۱۰۹۲۶/۶۸۳	۴	۲۷۳۱/۶۷۱	۲۳۳۷/۱۳۲	۰/۰۰۰
باقیمانده	۵۲/۵۹۷	۴۵	۱/۱۶۹		
کل	۱۰۹۷۹/۲۸۰	۴۹			

جدول ۴. خلاصه نتایج ضرایب استاندارد شده رگرسیون برای متغیرهای تحقیق

مدل	ضرایب استاندارد نشده			T	p
	B	SE	Beta		
عرض از مبدا	-۲۵/۶	۱/۲۱۴	-	-۲۱/۱۳	۰/۰۰۰
مؤلفه اول	۱/۲۱	۰/۰۵	۰/۴۱۲	۲۲/۱۱	۰/۰۰۰
مؤلفه دوم	۰/۹۸	۰/۰۵	۰/۲۷۱	۲۰/۵۰	۰/۰۰۰
مؤلفه سوم	۱/۰۳	۰/۰۸	۰/۲۷۸	۱۲/۳۸	۰/۰۰۰
مؤلفه چهارم	۰/۹۶	۰/۰۴	۰/۲۹۸	۲۳/۶۱	۰/۰۰۰

بحث و نتیجه گیری

هدف پژوهش حاضر، بررسی رابطه جهت گیری مذهبی و سرمایه روان شناختی با پایبندی به احکام دانش آموزان در آیات الاحکام بود. نتایج نشان داد که عامل به احکام با مؤلفه‌های مربوط به

سرمایه روان‌شناختی و درگیری مذهبی بیرونی رابطه مثبت و معنادار داشت، جهت‌گیری مذهبی بیرونی با عامل به احکام و کل مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان‌شناختی رابطه مثبت و معنادار داشت. میرزائی و همکاران (۱۳۹۷) نشان دادند که همبستگی معنادار و مستقیمی بین سرمایه روان‌شناختی و عامل به احکام آن وجود دارد؛ به عبارت دیگر، افزایش دینداری با افزایش میزان سرمایه روان‌شناختی دانشجویان همراه است. همچنین نتایج، وجود همبستگی معنادار و مستقیم بین عامل به احکام و مؤلفه‌های مربوط به سرمایه روان‌شناختی، عزت نفس، مرکز کنترل و خودکارآمدی را نشان دادند. بین میزان دینداری و ابعاد آن با متغیر سرمایه روان‌شناختی دانشجویان همبستگی معنادار و مستقیمی وجود دارد. به عبارتی، هرگونه افزایش در میزان پایبندی به احکام دانشجویان، به ارتقای سطح سرمایه روان‌شناختی آنان کمک می‌کند. و نیز ابعاد پایبندی به احکام با میزان سرمایه روان‌شناختی رابطه نزدیکی داشتند. یافته‌ها نشان داد که بین دینداری و سرمایه روان‌شناختی رابطه مثبت و معناداری وجود دارد و به بیان دیگر، نتایج بیانگر وجود ارتباط مثبت و معنادار بین ابعاد متغیر دینداری و ابعاد سرمایه روان‌شناختی بود. در نهایت نتایج بیانگر آن بود که توسط متغیر دینداری قابل تبیین است. نصرتی و بستان نبی (۱۳۹۷) در بررسی رابطه سرمایه روان‌شناختی با جهت‌گیری مذهبی و رضایت‌مندی زناشویی در زوجین متقاضی طلاق، بین سرمایه روان‌شناختی با جهت‌گیری مذهبی و رضایت‌مندی زناشویی در زوجین طلاق رابطه معناداری به دست آوردند و نشان دادند سرمایه روان‌شناختی می‌تواند جهت‌گیری مذهبی و رضایت‌مندی زناشویی را پیش‌بینی کند. آزادی و خسروی نیا (۱۳۹۷) در بررسی رابطه جهت‌گیری مذهبی سرمایه روان‌شناختی با اضطراب مرگ سالمندان شهرستان ممسنی نتایج نشان دادند بین سرمایه روان‌شناختی ابعاد آن با اضطراب مرگ سالمندان رابطه معنادار منفی وجود دارد. بین جهت‌گیری مذهبی اضطراب مرگ رابطه معنادار منفی وجود دارد. بین جهت‌گیری مذهبی بیرونی اضطراب مرگ رابطه معنادار مثبتی وجود دارد. نتایج رگرسیون چند متغیره گام‌به‌گام نشان داد که جهت‌گیری مذهبی درونی در تبیین اضطراب مرگ سالمندان بیش از جهت

گیری مذهبی بیرونی است، همچنین نقش تاب آوری در تبیین اضطراب مرگ سالمندان بیش از دیگر ابعاد است. در نهایت نتایج مربوط به رگرسیون متغیرهای مستقل، نشان می‌دهد متغیرهای مستقل تأثیر معناداری بر متغیر وابسته دارند. در کل به لحاظ نتایج یاد شده هرچند سرمایه روان‌شناختی در بین دانش آموزان قابل قبول است، اما به منظور حفظ و استمرار و تقویت این ویژگی در افراد مورد مطالعه می‌توان پیشنهادهای زیر را برای تقویت سرمایه روان‌شناختی ارائه نمود؛ اهتمام در افزایش و یا آموزش ارزش‌های اخلاقی و دینی و نهادینه سازی آن‌ها از اوایل کودکی با توجه به نتایج به دست آمده در تحقیق حاضر از آنجایی که ارزش‌های دینی عنصری مهم در تقویت عناصر سرمایه روان‌شناختی به حساب می‌آید و در تقویت عزت نفس و خودکارآمدی افراد مؤثر است، باید در جامعه شرایط بهتری برای شناخت این ارزش‌ها فراهم آید در این زمینه می‌توان از فضاهای گفتمانی بینی استفاده کرد که حتی کسانی را که پابندی بینی ضعیفی دارند تحت تأثیر قرار می‌دهد. تأکید بیشتر بر انجام اعمال و مراسم جمعی دینی مثل نماز شرکت در آیین‌های مقدس و مراسمات مذهبی که بر سلامت روان افراد نیز تأثیرگذار است. بنابراین از آنجا که کشور ما دارای فرهنگ اسلامی است باید سعی نمود علاوه بر آن ارزش‌های اخلاقی را در جامعه چرا که جوان و به خصوص قشر تحصیل کرده جوان نیازمندیم این ارزش‌ها برای برخورداری از سلامت روانی و اجتماعی هستند بنابراین با گسترش ارزش‌های اخلاقی و فرهنگ اسلامی و در نهایت برخورداری از افرادی دارای سلامت روانی و اجتماعی می‌توان برای رسیدن به جامعه ایده آل از لحاظ اسلامی، اخلاقی و روانی امیدوار بود.

منابع

- آزادی، شهدخت و خسروی نیا، دیبا (۱۳۹۷). بررسی رابطه جهت گیری مذهبی سرمایه روان‌شناختی با اضطراب مرگ سالمندان شهرستان ممسنی. دومین کنفرانس بین المللی روان‌شناسی، مشاوره، تعلیم تربیت، مشهد، ۱۲۴.
- حجتی، سیدمحمدباقر (۱۳۶۸). اسلام و تعلیم و تربیت. چاپ چهاردهم، تهران، دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

- خداپناهی، محمدکریم و خاکساربلداجی، محمدعلی (۱۳۸۴). رابطه جهت‌گیری مذهبی و سازگاری روان‌شناختی در دانشجویان. *مجله روان‌شناسی*، ۹(۳)، ۳۱۰-۳۲۰.
- خوانین زاده، مرجان؛ اژه‌ای، جواد و مظاهری، محمدعلی (۱۳۸۴). مقایسه سبک دلبستگی دانشجویان دارای جهت‌گیری مذهبی درونی و بیرونی. *مجله روان‌شناسی*، ۹(۳)، ۲۲۸-۲۴۷.
- سرمدی، محمود (۱۳۸۰). واژگان پژوهی قرآنی. نوبت اول، قم: نشر الهادی.
- شعرانی، ابوالحسن (۱۳۵۵). نثر طوبی. تهران: چاپ اسلامی، بی‌تا.
- طباطبایی، سیدمحمد حسین (۱۳۶۲). خلاصه تعالیم اسلام. تهران: نشر کعبه.
- گیدنز، آنتونی (۱۹۹۹). جامعه‌شناسی. ترجمه‌ی منوچهر صوری (۱۳۷۸). نوبت اول، تهران: نشر نی.
- مصباح‌یزدی، محمدتقی (۱۳۶۸). آموزش عقاید. جلد اول، تهران: انتشارات سازمان تبلیغات اسلامی.
- مطهری، مرتضی (۱۳۶۲). مجموعه آثار. نوبت دوم، قم: انتشارات صدرا.
- میرزائی، حسین؛ میرزائی، معجتی و فتحی، لاله (۱۳۹۷). بررسی ارتباط بین ابعاد دینداری و سرمایه روان‌شناختی (مورد مطالعه: دانشجویان دانشگاه تبریز). *فصلنامه پژوهش‌های جامعه‌شناسی معاصر*، ۷(۱۲)، ۲۱-۱.
- نریمانی، محمد؛ شاه‌محمدزاده، یحیی؛ امیدوار، عظیم و امیدوار، خسرو (۱۳۹۳). مقایسه‌ی سرمایه روان‌شناختی و سبک‌های عاطفی در بین دانش‌آموزان پسر با و بدون ناتوانی یادگیری. *مجله ناتوانی‌های یادگیری*، ۴(۱)، ۱۰۰-۱۱۸.
- نصرتی مهر، سارا و بستان، نبی (۱۳۹۷). بررسی رابطه سرمایه روان‌شناختی با جهت‌گیری مذهبی و رضایت‌مندی زناشویی در زوجین متقاضی طلاق. *پیشرفت‌های نوین در علوم رفتاری*، ۳(۲۸)، ۱۵-۲۹.
- ویلم، ژال پل (۱۹۹۸). جامعه‌شناسی ادیان. ترجمه‌ی عبدالرحیم گواهی (۱۳۷۷)، نوبت اول، تهران: انتشارات تیان.
- یواخیم، واخ. (۲۰۰۱). جامعه‌شناسی دین. ترجمه‌ی جمشید آزادگان (۱۳۸۰)، چاپ هفتم. تهران: انتشارات سمت.

Azadi, Sh., & Khosravi Nia, D. (2018). The relationship between religious orientation of psychological capital and elderly death anxiety in Mamasani. Second International Conference on Psychology, Counseling, Training, Mashhad, 124. (Persian)

- Giddens, A. (1999). *Sociology*. Manouchehr Sabouri Translator (1999). First Time, Tehran: Ney Pub. (Persian)
- Hojati, S. M. B. (1989). *Islam and education*. Fourteenth Edition, Tehran, Islamic Culture Publication Office. (Persian)
- Joachim, W. (2001). *The sociology of religion*. Translated by Jamshid Azadegan (2001), published by Hafnem. Tehran: Samt Publications. (Persian)
- Kelly, B. S. (2008). Life satisfaction, religiosity/spirituality and the relationship with parents in Adolescents and Young Adults. *Dissertation Abstract International*, 69 (10), 119-129.
- Khaninzadeh, M., Aegean, J., & Mazaheri, M. A. (2005). Comparison of attachment style of students with internal and external religious orientation. *Journal of Psychology*, 9 (3): 228-247. (Persian)
- Khodapani, M. K., & Khaksar Baldaji, M. A. (2005). The relationship between religious orientation and psychological adjustment in students. *Journal of Psychology*, 9 (3): 310-320. (Persian)
- Luthans, F., Avolio, B. J., Avey, J. B., & Norman, S. M. (2007). Positive psychological capital: Measurement and relationship with performance and satisfaction. *Personnel Psychology*, 60, 541-572.
- Mesbahizadi, M. T. (1989). *Training of ideas*. Volume One, Tehran, Islamic Advertising Organization Pub. (Persian)
- Mirzaie, H., Mirzaee, M., & Fathi, L. (2018). Investigating the relationship between dimensions of religiosity and psychological capital (Case Study: Students of Tabriz University). *Journal of Contemporary Sociological Research*, 7(12):1-21. (Persian)
- Motahari, M. (1983). *Collection of works*. Second Time, Qom: Sadra Pub. (Persian)
- Narimani, M., Shahmohammadzadeh, Y., Omidvar, A., & Omidvar, Kh. (2014). A comparison of psychological capital and affective styles in students with learning disorder and normal students. *Journal of Learning Disabilities*, 4(1): 100-118. (Persian)
- Nosrati Mehr, S., & Bostan, N. (2018). Investigating the relationship between Psychological capital and religious orientation and marital satisfaction in divorced Couples. *Recent Advances in Behavioral Sciences*, 3 (28), 15-29. (Persian)
- Sarmadi, M. (2001). *Quranic vocabulary research*. First Time, Qom: Alhadi Pub. (Persian)
- Sharani, A. (1976). *Tuba prose*. Tehran: Islamia Press, Beta. (Persian)
- Tabatabai, S. M. H. (1362). *Summary of the teachings of Islam*. Tehran: Kaaba pub. (Persian)
- Willem, J. P. (1998). *Sociology of religions*. Translated by Abdul Rahim Gowahi (1998), First Time, Tehran: Tebyan Publications. (Persian)
- Zulling, K.J; Ward, R. M; Horn, T. (2006). The association between perceived spirituality, religiosity and life satisfaction: The mediating role of self- rated health. *Social Indicator Research*, 79: 255-274.

On the relationship between the issues of verses of decrees, religious orientation and psychological capital in students

B. BahariOludlo¹, F. Edrisi², M. HosseinSaeini³ & H. Moradi⁴

Abstract

The purpose of this study was to investigate the relationship between adherence to decrees, religious orientation and psychological capital among male and female students. The population of this study was the male and female students of the Sama Institute of Islamic Azad University of Ardabil Branch in the academic year of 2018-2019. The sample consisted of 50 males and females who were selected by two-stage cluster sampling. The participants completed the following questionnaires: the Agent-to-Decrees Questionnaires, the Luthans' Psychological Capital Questionnaire, and Allport Religion Orientation Questionnaire. The internal consistency of the questionnaires was investigated using Cronbach's alpha. Pearson Correlation Coefficient and regression analysis were used to analyze the data. Based on correlation coefficients, there was a positive and significant relationship between the adherence to decrees, except for internal religious orientation, and the components of psychological capital and external religious involvement. There was also a positive and significant relationship between external religious orientation, except for internal religious involvement, and the adherence to decrees and all components related to psychological well-being. Based on the results of multiple regressions, all the components of psychological capital had a positive and significant impact on adherence to decrees, among which the first and third components, respectively, had the highest positive coefficients.

Keywords: Issues of verses of decrees, religious orientation, psychological capital

1. Department of Quran Sciences and Hadith, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

2. **Corresponding author:** Department of Quran Sciences and Hadith, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran (Baharioludlo@gmail.com)

3. Department of Quran Sciences and Hadith, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran

4. Department of Quran Sciences and Hadith, Zanjan Branch, Islamic Azad University, Zanjan, Iran